# PANOPTİKENT

**[** ***Güçlü kurmacalar, insanlara köleliklerini sevdirecek kadar tatlı ve planlı tasarlanmış olanlardır...! – A. Huxley*** **]**

**[** ***Cehenneme giden yollar 'iyi niyet' taşlarıyla döşelidir...! – Anonim*** **]**

**[** ***Her kurmaca eninde sonunda bizi başladığımız o dış dünyaya, 'gerçeğe' geri bırakır...! – U. Eco*** **]**

Her kurmaca kendinden önceki kurmacalardan faydalanır; ya onlar üzerine kuruludur ya da onları deforme ve hatta tahrip ederek kendini kurar. Öncül kurmacaların bileşenlerini kullanarak kendini meşrulaştırır.

Huxley'in belirttiği gibi, bazı kurmacalar ise art niyetlidir...!; gerçekliğine zorla inandırıldığımız günümüz kenti de kötü niyetli bir azınlığın çoğunluğa dayattığı toksik bir 'mekânsal kurmaca' halini almış görünür...

Bu kötücül ve distopik kurmacada;

- **TO**plu **K**apsül **İ**stiflenmeleri (TO.K.İ.) eliyle yürütülen "rantsal dönüşüm" ve "soylulaştırma" süreçleriyle halkın mekânlarına ve kamusal alana 'çökme' faaliyetinin normalleştiğini, 'mülksüzleştirme' ve 'mülk transferi' senaryolarının ise, bir süredir mimarlık, tasarım ve planlama manivelasıyla hayata geçirildiğini,
- Bir zamanlar kentin üzerinde asılı esnek bir mekânsallaşmaya dayalı bir ütopyayı kurgulayan Yona Friedman'ın 'kemiklerini sızlatacak' biçimde, bugün kentin üzerini kaplayan dijital 'bulut' aracılığıyla "yeni dünya düzeni" ve ona ait 'yeni sanal-kamusal ortamının' meşrulaştığını, bunun ise reel kamusal mekânın tümden yitimi pahasına gerçekleştiğini,
- Bu tekno-feodal düzeneğin mekânsal boyutundaki kesintisiz 'gözetleme' ve sürekli 'denetim' ile baskılanan kitlelerin, sosyal, ekonomik ve mekânsal ayrışma ve kutuplaşmaya maruz bırakıldığını, makbul sayılmayan geniş kentli kitlelerin ise dışlanarak kendi kaderlerine, hatta yok oluşlarına terk edildiğini,
- Özelleştirme süreçleriyle 'satılığa çıkan' ve siyasal aygıtlarla 'yasaklanan' mekânlardan arta kalan yerlerde hayatta kalmak üzere didinilen bu yarı-açık ceza infaz kentinde, yılgın, gergin, edilgen, umutsuz, çaresiz ve yoksul insan kitlelerinin olağanlaştığını,
- Her şeyin satılığa çıktığı bu "meta-kent" üzerinde kurulu o görünmez bulutsu gridin, Adam Smith'in 'görünmez el'i tarafından oynanan görünmez bir satranç tahtası olduğunu, ve bu yeni kurmaca oyunda piyonların şahlara acımasızca kırdırıldığını,
- Kimin kurmacasına figüran veya o kurmacanın dekoruna set işçisi olduğunu, gerek fark etmeyen gerekse fark edip sessiz kalan, kimi celladına aşık kimiyse insanlıktan ve toplumdan kopmuş, çoğu belki de 'iyi niyetli' mimar aktörlerin bulunduğunu,

görürüz, gözleriz, tüm bunlara maruz kalır ve olumsuz sonuçlarından şu veya bu şekilde, az ya da çok etkileniriz.

Bunların gerçeklik değil, içinde bize biçilen rolleri oynamaya bir şekilde ikna edildiğimiz bir kurmaca olduğunu, ama her an bu kurmacada rol almaktan vazgeçebileceğimizi unutmamız için de her tür mekanizma ustalıkla işletilir.

Fakat her kurmacanın bir sonu bulunur ve aslında bu son, yeni bir kurmacanın da başıdır...

Bu kurmacaya dolaylı ve dolaysız hizmet eden tüm 'saf ve kullanışlı' faillerin "Kentli Mahkemelerinin" adaletine 'İçten Pişmanlık' itirafnamelerini sunduğu iyimser bir tahayyül, bu kâbus-kent kurmacasından uyanıp 'insancıl gerçekliğe' ve onun insani mekânsallaşmasına yeniden kavuşma hayali ve umudu, yepyeni bir kurmacanın da başlangıcı olabilir...

**Murat ÇETİN (***Mimar***)** – *21 Ağustos 2026 / İstanbul*